

Onderzoek

Zijn gezinnen van jeugdige zedendelinquenten complex? Een exploratief onderzoek naar gezinskenmerken van jeugdige zedendelinquenten, type kindmisbruiker.

Corinne Peeters¹, Jan Hendriks²

¹ JJI Den Hey-Acker, Breda; ² De Waag, Den Haag

Samenvatting

Uit de beperkte literatuur over gezinnen van jeugdige zedendelinquenten komt, veelal op basis van casestudies, naar voren dat deze gezinnen complex en disfunctioneel zijn. De gebieden waarop de gezinnen volgens deze literatuur disfunctioneren, zijn onder andere de seksuele opvoeding, het gezinsklimaat en de gezinsstructuur. Het huidige onderzoek brengt met behulp van een vragenlijstpakket achtergrondkenmerken, de seksuele opvoeding, het gezinsklimaat en de gezinsstructuur van 27 gezinnen van residentieel geplaatste jeugdige zedendelinquenten in kaart. Ouders beoordelen hun gezinsfunctioneren op gebied van het openlijk en direct uiten van gevoelens en meningen en de betrokkenheid van de gezinsleden op hun sociale omgeving als disfunctioneel.

Als het gaat om gezinsklimaat wijken de gezinnen, volgens de ouders, af van de normale populatie voor wat betreft cohesie, toezicht, normen en sociale oriëntatie en volgens de jongeren op aspecten als conflicten, organisatie, normen en sociale oriëntatie. Ouders en jongeren vinden dat de gezinsleden niet echt een mening hebben over normen en waarden en weinig betrokken zijn op de sociale omgeving. Op gebied van gezinsstructuur worden geen disfunctionele beoordelingen gevonden en wijken de gezinnen niet significant af van de normale bevolking. Echter de mening van ouders en behandelaars enerzijds en die van jongeren anderzijds wijkt af op dit punt. Dit onderzoek biedt een eerste bescheiden aanzet om beter onderbouwd tot een meer gedifferentieerde behandeling te komen van jeugdige zedendelinquenten en hun gezinnen en geeft inzicht in de gezinsfactoren waar deze gezinnen zelf problemen ervaren.

Zedendelicten gepleegd door volwassenen en jeugdigen staan de laatste jaren voortdurend in het centrum van de aandacht. Het is bekend dat de gevolgen van dit soort misdrijven voor de slachtoffers groot kunnen zijn. Sinds de jaren 80 van de vorige eeuw is er naast de maatschappelijke, ook wetenschappelijke aandacht voor het onderwerp. Aanvankelijk komt de kennis voornamelijk uit de Angelsaksische literatuur en is gebaseerd op onderzoek naar volwassen zedendelinquenten (Van Wijk, Doreleijers, & Bullens, 1999).

Dat dé jeugdige zedendelinquent niet bestaat, beschrijven Van Wijk en Blokland in 1999. Righthand en

Welch (2001) concluderen in hun uitgebreide literatuuroverzicht dat jeugdige zedendelinquenten een heterogene groep vormen met specifieke behandelbehoeften en specifieke risicofactoren gerelateerd aan hun delictgedrag. Om binnen behandeling beter in te kunnen spelen op specifieke risicofactoren en behandelbehoeften is het daarom zinvol om te komen tot typologieën. Van Wijk (2005) komt in zijn onderzoek tot twee typologieën, namelijk de antisociale of criminogene plegers en de seksualiserende plegers, later generalisten en specialisten genoemd. Hendriks (2006) vindt middels empirisch onderzoek de typologieën 'groepsdaders' versus 'solodaders', waarbij solodaders weer uitgesplitst worden naar 'leeftijdgenootmisbruiker' en 'kindmisbruiker'. Solodaders blijken veel vaker dan groepsdaders te beschikken over een deviante persoonlijkheidsstructuur en een problematische delictgeschiedenis op seksueel vlak. Binnen de groep solodaders blijkt de groep 'kindmisbruikers' de meest problematische groep in termen van intrapsychische problematiek, geschiedenis van eerdere seksuele delicten en eigen slachtofferschap. Uit onderzoek van Hissel, Bijleveld, Hendriks, Jansen, & Collot d'Escury

Drs. C. Peeters, gezondheidszorgpsycholoog in opleiding tot specialist bij JJI Den Hey-Acker
 Prof. dr. J. Hendriks, bijzonder hoogleraar forensische psychiatrie en psychologie VU, bijzonder hoogleraar forensische orthopedagogische diagnostiek en behandeling UvA, klinisch psycholoog bij De Waag
 Correspondentieadres: Drs. C. Peeters, JJI Den Hey-Acker, Postbus 4737, 4803 ES Breda. E: c.peeters@dji.minjus.nl

Ontvangen: 28 december 2012; Geaccepteerd: 16 juni 2013

Koenigs (2006) komt naar voren dat de criminele carrière van specialisten, meestal 'kindmisbruikers', zich kenmerkt door relatief meer zedenrecidive.

Van de individuele achtergronden en risico's van jeugdige zedendelinquenten is het laatste decennium dus kennis opgedaan. Echter niet alleen kindfactoren spelen een rol bij de ontwikkeling en voortdrijving van gedragsproblemen, maar onder andere ook gezinsstelsel factoren (Van As, 1999). Het functioneren van jongeren kan immers niet los gezien worden van hun gezinssysteem. Van der Maas (2010) geeft aan dat wetenschappelijk onderzoek een duidelijke samenhang toont tussen de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en de ontwikkeling van gedragsproblemen bij kinderen. Er is echter nog relatief weinig bekend over de gezinnen van jeugdige zedendelinquenten en hun functies.

De beperkte literatuur over gezinnen van jeugdige zedendelinquenten (Borduin & Schaeffer, 2001, Daversa & Knight, 2007) beschrijft deze gezinnen als complex of disfunctioneel. Reviews van de literatuur (Van Wijk et al., 2006 en Van Wijk, Schoenmakers, & Kerkhof-van Holsteijn, 2012) leveren duidelijke verschillen op in gezinsachtergronden tussen jeugdige zedendelinquenten en jongeren in de normale populatie. In gezinsachtergronden van jeugdige zedendelinquenten versus jeugdige delinquenten in het algemeen lijken er op basis van de huidige onderzoeken echter weinig verschillen (Ronis & Borduin, 2007). Hendriks (2006) vindt in zijn onderzoek op basis van enkele kenmerken geen verschillen in gezinsachtergrond tussen de verschillende subtypen jeugdige zedendelinquenten. Op grond van de relatief ernstiger, intrapsychische problematiek bij de 'kindmisbruiker' bestaat het vermoeden dat zij ook op het vlak van gezinsfunctioneren de meest problematische groep vormen. Omdat in internationale onderzoek geen onderscheid gemaakt wordt naar subtype, wordt deze literatuur in dit onderzoek niet besproken.

Om het ontstaan en persisteren, dus ook het voorkomen van gedragsproblemen bij jeugdige zedendelinquenten beter te begrijpen, is het van belang om op meer gestandaardiseerde en gedifferentieerde wijze de belangrijkste gezinskenmerken en de sterke en zwakke aspecten van het gezinsfunctioneren in kaart te brengen. Dit is dan ook het centrale doel van dit artikel.

In de literatuur worden over de gezinnen van jeugdige zedendelinquenten aspecten genoemd die betrekking hebben op gezinsklimaat en gezinsstructuur, zoals sociaal geïsoleerd zijn, vijandig gedrag naar de buitenwereld en kluwenkenmerken. Kenmerken van de seksuele opvoeding zijn nog weinig beschreven.

In dit onderzoek richten we ons specifiek op de gezinnen van de als meest problematisch beschreven subgroep jeugdige zedendelinquenten, de 'kindmisbruikers', die in het kader van een civiele of strafrechtelijke maatregel een specialistische zedenbehandeling ondergaan in één van de twee landelijke daartoe aangewezen residentiële instellingen.

Vragen die daarbij over gezinnen van gedwongen residentieel geplaatste 'kindmisbruikers' dienen te worden beantwoord, zijn:

1. Welke demografische kenmerken zijn typerend voor de gezinnen?
2. Wat is typerend voor de gezinnen op het gebied van de seksuele opvoeding?
3. Hoe kan het gezinsklimaat gekenschetst worden?
4. Hoe kan de gezinsstructuur omschreven worden?

Methode

Design

Dit exploratieve onderzoek is cross-sectioneel en retrospectief van aard en maakt gebruik van een vragenlijstpakket als onderzoeksinstrument.

Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep betrof jeugdige zedendelinquenten van het type kindmisbruiker die door tussenkomst van de rechter wegens een hoog tot zeer hoog recidivegevaar in oktober 2011 in justitiële jeugdinrichting Den Hey-Acker (verder JJI) en in juni 2012 in Horizon, jeugdzorgplus instelling (voorheen Harreveld en Avenir) behandeld werden. Deze twee instellingen - met een landelijke functie - hebben beide een afdeling voor specialistische behandeling van gedwongen residentieel geplaatste 'kindmisbruikers'. Naast de jongeren zelf, werd medewerking gevraagd van één van hun ouders/verzorgers en die van hun behandelaars.

Meetinstrumenten

Scoringsschema Demografische Informatie (SDI)

De SDI is een scoringsschema dat door de Meyer, Kroes, & Veerman (2005) is ontwikkeld om voor onderzoeksdoeleinden demografische variabelen in kaart te brengen. Het deel van het SDI dat algemene demografische gegevens van de jongeren en hun gezinnen in kaart brengt, is gebruikt.

Bewerking vragenlijst 'Relaties en intimiteit'

Klaï (2004) heeft voor onderzoeksdoeleinden de vragenlijst 'Relaties en intimiteit' ontwikkeld. De onderdelen die betrekking hadden op impliciete en expliciete seksuele opvoeding binnen de gezinscontext zijn door onderzoekers bewerkt om de lijst bruikbaar te maken voor onderhavig onderzoek. Het betreft 16 vragen aan ouders en 15 aan de jongeren. Er zijn van dit instrument geen normen beschikbaar.

GezinsKlimaat-schaal (GKSII)

De GKS II is een instrument ontwikkeld door Jansma en De Coole (1996) waarin de beoordeling van de gezinsleden met betrekking tot het gezinsklimaat centraal staat. De GKSII is gericht op het gezin in zijn totaliteit en bestaat uit 7 schalen en 77 items betreffende de organisatie van het gezin, cohesie, expressiviteit, conflict, organisatie, controle, normen en sociale oriëntatie. De normen en de betrouwbaarheid zijn in de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN) (Evers, Vliet-Mulder, & Groot, 2000) als goed beoordeeld en de be-

gripsvaliditeit en criteriumvaliditeit als voldoende.

Gezins Dimensie Schalen (GDS)

De GDS is de Nederlandse bewerking (Buurmeijer & Hermans, 1988a) van de Amerikaanse Family Adaptation and Cohesion Evaluation Scales (FACES) (Olson, Portner en Lavee, 1985). De GDS brengt middels 44 items en drie schalen de dimensies cohesie en adaptatie van de gezinsstructuur in beeld. Voor behandelaars is door onderzoekers een screeningslijst met betrekking tot deze twee dimensies ontwikkeld om te bezien hoe hun beleving van het eigen gezin is. Langemeijer, Pijnenburg en Veerman (1997) beschrijven de GDS als een instrument met een goede theoretische basis en goede psychometrische eigenschappen.

Procedure

Alle 'kindmisbruikers' van de daartoe ingerichte behandelgroepen van JJI Den Hey-Acker en Horizon jeugdzorgplus en hun ouders werden aangeschreven met de vooraankondiging van het onderzoek en de mededeling dat zij daarover benaderd zouden gaan worden. Als beloning voor deelname werd, naast de reguliere bezoekenmomenten, de mogelijkheid geboden om gekoppeld aan de afname van het vragenlijstpakket een extra bezoek aan de jongere te brengen of een geldbeloning aangeboden. Een week na ontvangst van de brief benaderde een pedagogisch geschoolde onderzoeksmedewerker de jongeren en hun ouders met het verzoek tot deelname. Zowel in de brief als in het gesprek werd anonimiteit bij deelname nadrukkelijk gegarandeerd. Er vond geen inzage in de dossiers plaats. Indien zij wilden meewerken, werden afspraken gemaakt op welke wijze de afname van het voor het onderzoek samengestelde en geconstrueerde vragenlijstpakket zou plaatsvinden; schriftelijk of digitaal en in de instelling of thuis. Afname bij de jongere in aanwezigheid van de onderzoeksmedewerker nam ongeveer een half uur in beslag. Bij ouders was dat een uur. De behandelaar van deelnemende jongeren vulde een digitale screeningslijst in van ongeveer 10 minuten. Het onderzoek is vanwege de eenmalige afname van een vragenlijstpakket, waarbij de fysieke of psychische integriteit van de proefpersoon niet wordt aangetast, niet voorgelegd aan de METC.

Resultaten

In totaal zijn er 47 jongeren en hun gezinnen benaderd. Ondanks toezeggingen, ook na rappel, bleven om onduidelijke redenen reacties uit. Van 27 gezinnen werd informatie verzameld, te weten 26 jongeren (55%) en 15 ouders (32%). Alle vier de behandelaars werkten mee.

Demografische variabelen

De jongeren in het onderzoek, allen jongens, bleken gemiddeld 17,9 jaar oud, met een spreiding tussen de 15 en 23 jaar. Hun verzorgende ouders varieerden in leeftijd van 32 tot 56 jaar oud, met een gemiddelde van

43 jaar voor de moeders en 46 jaar voor de vaders. Het geboorteland van alle biologische ouders was Nederland. Bij ruim een kwart van de delinquenten jongeren in het algemeen is dit het geval (Van Rossum & Van der Steege, 2008). In 93% van de gevallen (N=15) bleek de biologische moeder ook de verzorgende moeder. Bij vaders was dat maar in ruim de helft van de gevallen zo. Van de ouders was 60% gehuwd. Bij delinquenten jongeren in het algemeen is in slechts 44% van de gevallen sprake van een twee-oudergezin, waarvan weer een kleiner gedeelte gehuwd is (Van Rossum & Van der Steege, 2008). Het gemiddeld aantal kinderen in de gezinnen van 'kindmisbruikers' was 2,7 en 64,3% van de jongeren was de eerste in de kinderrij. Van de moeders had de helft Voortgezet Middelbaar Beroeps Onderwijs (VMBO) gevolgd en de andere helft werkte als huisvrouw. Dit laatste is 39% in de normale bevolking volgens cijfers van het CBS (2012). Het opleidingsniveau van vaders was vooral VMBO - (36%) of MBO-niveau (Middelbaar Beroeps Onderwijs) (eveneens 36%). Ruim de helft van de 87% van de vaders die werkten, werkte als niet-leidinggevende in loondienst. Een derde van de gezinnen was katholiek. Bijna de helft was anders gelovend.

Seksuele opvoeding

Bijna twee derde (65%) van de ouders vond dat zij in eerste instantie gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de seksuele voorlichting. Die verantwoordelijkheid legde driekwart van de ouders in tweede instantie bij de school. Informeren via een persoonlijk gesprek had bij twee derde van de ouders de voorkeur. Van de ouders gaf echter ook 27% aan geen informatie te geven. Negenendertig procent van de ouders nam samen het initiatief tot gesprekken over seksualiteit. In ruim een derde van de gevallen deed moeder dat en in een op de vijf gevallen niemand.

Op de vraag of zij bepaalde onderwerpen liever anders besproken hadden, gaf 45% van de ouders aan dat zij meer hadden willen spreken over nagenoeg alle bevroegde onderwerpen, zoals lichamelijke veranderingen en seksuele identiteit. Van de ouders was ruim twee derde van mening dat zowel over de gevaarlijke als de plezierige kanten van seksualiteit gesproken moet worden. Religie was volgens hen nooit een belemmerende factor geweest bij het bespreken van seksualiteit. In ruim een derde van de gezinnen waren er eerdere ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen het gezin of binnen de familiekring.

Volgens de jongeren informeerden hun ouders hen in een op de vier gevallen via een persoonlijk gesprek over lichamelijke veranderingen. Als het gaat om verliefd zijn en relaties gebeurde dat in een vijfde van de gevallen op deze manier. Uit een grootschalig Nederlands onderzoek van de Graaf, Kruijer, van Acker en Meijer (2012) blijkt dat dit bij jongens uit normale bevolking 78% is. Bij de onderwerpen seksuele identiteit, seks, voorbehoedsmiddelen, ongewenste zwan-

Tabel 1. Afwijkingen gezinsklimaat ten op zicht van normale bevolking

		GKS II		Ouders n=15			GKS II		Jongere n=26		
		Verkregen	Verwacht	χ^2	df	p	Verkregen	Verwacht	χ^2	df	p
Cohesie	laag	40.0	40.0	9.000	2	.011*	23.1	40.0	3.903	2	.142
	gem	60.0	20.0				42.3	20.0			
	hoog	00.0	40.0				34.6	40.0			
Expressie	laag	53.3	40.0	4.857	2	.088	42.3	40.0	5.500	2	.064
	gem	40.0	20.0				42.3	20.0			
	hoog	06.7	40.0				15.4	40.0			
Conflict	laag	13.3	40.0	3.600	2	.165	15.4	40.0	6.180	2	.046*
	gem	46.7	20.0				46.2	20.0			
	hoog	40.0	40.0				38.5	40.0			
Organisatie	laag	53.3	40.0	2.786	2	.248	15.4	40.0	12.048	2	.002**
	gem	33.3	20.0				65.4	20.0			
	hoog	13.3	40.0				19.2	40.0			
Controle	laag	20.0	40.0	9.143	2	.010*	23.1	40.0	3.903	2	.142
	gem	73.3	20.0				42.3	20.0			
	hoog	06.7	40.0				34.6	40.0			
Normen	laag	26.7	40.0	7.741	2	.021*	07.7	40.0	29.671	2	.000**
	gem	66.7	20.0				92.3	20.0			
	hoog	06.7	40.0				00.0	40.0			
Sociale Oriëntatie	laag	60.0	40.0	7.600	2	.022*	15.4	40.0	18.485	2	.000**
	gem	40.0	20.0				76.9	20.0			
	hoog	00.0	40.0				07.7	40.0			

* p < .05

** p < .01

gerschap, seksueel geweld en parafilieën werd volgens de jongeren slechts zeer beperkt (afhankelijk van het onderwerp 4 tot 8%) door ouders geïnformeerd. Waar het onderwerpen als soa's, masturberen en genot betreft, gaf geen enkele ouder informatie. In de normale bevolking is de kennis van seksualiteit, voortplanting en soa's op een aantal punten ook matig (de Graaf et al., 2012). Vrienden, derden, boek/folder, tv/video en andere manieren zoals internet waren voor een groot deel van de jongeren een bron van informatie. Dit geldt ook voor jongeren uit de normale bevolking (de Graaf et al., 2012). Over veel onderwerpen werden de jongeren in hun beleving in het geheel niet geïnformeerd, zoals seksuele identiteit, masturberen en ongewenste zwangerschap. In ruim twee derde van de gevallen nam niemand het initiatief tot een gesprek erover. Als dat initiatief wel werd genomen, was dat volgens de jongeren door henzelf of door moeder. Van de jongeren gaf ruim een vijfde deel aan dat religie in hun beleving een belemmerende factor was bij het bespreken van seksualiteit. Waar het eerdere ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen het gezin of de familiekring betrof, gaf 42% van de jongeren aan dat dit een belemmerende factor was voor het bespreken van seksualiteit.

Gezinsklimaat

Ruim de helft van de ouders ervoer weinig mogelijkheden om binnen het gezin gevoelens en meningen openlijk en direct te uiten ($M=38.67$, $SD=14.84$). In 60% van de gezinnen ervoeren ouders weinig betrok-

kenheid van de gezinsleden op hun sociale omgeving ($M=40.20$, $SD=9.03$). Hun scores op deze schalen vielen binnen de categorie disfunctioneel.

Middels het gebruik van Chi-kwadraat toetsen ($p < .05$) bleek dat de beoordelingen van ouders op de subschalen cohesie ($\chi^2=9.000$, $df=2$, $p=.011$), controle ($\chi^2=9.143$, $df=2$, $p=.010$), normen ($\chi^2=7.741$, $df=2$, $p=.021$) en sociale oriëntatie ($\chi^2=7.600$, $df=2$, $p=.022$) significant afweken van de normale populatie (zie Tabel 1). Dit wil zeggen dat de gezinsleden weinig betrokken zijn op elkaar, weinig controlerend zijn ten opzichte van elkaar, niet zo'n mening hebben over normen en waarden en tenslotte weinig betrokken zijn op de sociale omgeving.

Middels Chi-kwadraat toetsen ($p < .05$) bleek dat er tussen de beoordelingen van jongeren en die van jongeren uit de normale populatie significante verschillen werden gevonden op de subschalen conflict ($\chi^2=6.180$, $df=2$, $p=.046$), organisatie ($\chi^2=12.048$, $df=2$, $p=.002$), normen ($\chi^2=29.671$, $df=2$, $p=.000$) en sociale oriëntatie ($\chi^2=18.485$, $df=2$, $p=.000$) (zie Tabel 1). Evenals hun ouders, ervoeren zij dat hun gezinsleden niet zo'n mening hebben over normen en waarden en weinig betrokken zijn op de sociale omgeving. Daarentegen ervoeren zij een hogere mate aan geuite boosheid en agressie in het gezin en meer regels, taken en plichten.

Gezinsstructuur

Over het algemeen beleefden ouders hun gezin op gebied van cohesie als individueel gericht. Op het gebied van adaptatie beleefde iets minder dan de helft hun

gezin als chaotisch. Met behulp van Chi-kwadrat toetsen ($p < .05$) werd duidelijk dat er geen significante verschillen gevonden werden tussen de beoordeling van de gezinsstructuur door ouders van 'kindmisbruikers' en ouders uit de normale populatie (zie Tabel 2).

Op het gebied van cohesie beleefden jongeren hun gezin gemiddeld genomen als gezamenlijk gericht. Op het gebied van adaptatie ervoeren zij het gezin als flexibel. Met behulp van Chi-kwadrat toetsen ($p < .05$) werd duidelijk dat de beoordeling van de gezinsstructuur door 'kindmisbruikers' niet significant afweek van de beoordeling daarvan door jongeren uit de normale populatie (zie Tabel 2).

Op de vraag aan behandelaars om de gezinsstructuur te beoordelen, gaven zij voor wat betreft cohesie aan dat zij 60% van de gezinnen als individueel gericht zien en voor wat betreft adaptatie 65% als chaotisch.

Discussie

Het gebrek aan kennis over de invloed van het gezinsfunctioneren op de ontwikkeling en continuering van zedenproblematiek bij jongeren was aanleiding om dit onderzoek te verrichten. Omdat er duidelijke verschillen zijn tussen typen jeugdige zedendelinquenten, is er voor gekozen om de gezinskenmerken van één subtype, namelijk de 'kindmisbruiker', die residentieel geplaatst is voor behandeling, te beschrijven. Het beschrijven van deze min of meer homogene groep heeft als voordeel dat de kans groot is dat er ook relatief veel gemeenschappelijke gezinskenmerken gevonden worden. De 'kindmisbruiker' wordt in de literatuur beschreven als het type dat het meeste afwijkt van de jeugdige delinquent in het algemeen. In tegenstelling tot jeugdige delinquenten in het algemeen hebben 'kindmisbruikers' in onderhavig onderzoek vaker een Nederlandse achtergrond. Vrijwel altijd is de biologische moeder ook de verzorgende moeder. Bij de vaders is dat echter slechts in de helft van de gevallen zo. Het grootste deel van de verzorgende ouders is gehuwd. Het opleidingsniveau bij moeders is vooral VMBO en zij werken vaak als huisvrouw. Vaders hebben vaak VMBO of MBO niveau. Tweederde van de jongeren is het eerste kind.

Op het gebied van seksuele opvoeding komt naar voren dat ouders zich verantwoordelijk voelen voor de seksuele voorlichting. In de onderzoeksgroep komt dat er in veel van de gevallen echter niet of slechts ten dele van. Over een aantal onderwerpen worden jongeren in hun beleving niet (soa's, masturberen en genot) of nauwelijks (seksuele identiteit, seks, voorbehoedsmiddelen, ongewenste zwangerschap, seksueel geweld en parafilieën) voorgelicht. Door ouders geïnformeerd worden over verliefdheid en relaties gebeurt aanzienlijk minder vaak dan in de normale bevolking. Jongeren verwerven hun kennis over seksualiteit op verschillende manieren, zoals via vrienden, derden, tv/video of internet. Religie is volgens ouders bij het bespreekbaar maken van seksualiteit geen belemmerende factor. Eerdere ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen het gezin of binnen de familiekring daarentegen vaak wel.

Voor wat betreft het gezinsklimaat zien ouders weinig mogelijkheden om binnen het gezin gevoelens en meningen openlijk en direct te uiten. Ook is er volgens hen sprake van een geringe betrokkenheid van de gezinsleden op hun sociale omgeving. Jongeren ervaren daarentegen geen disfunctionele kenmerken op het gebied van gezinsklimaat. De antwoorden van ouders en jongeren wijken op de schalen normen en sociale oriëntatie significant af van de normale populatie, wat betekent dat de gezinsleden niet zo'n mening hebben over normen en waarden en weinig betrokken zijn op de sociale omgeving.

Voor wat betreft de gezinsstructuur, zien ouders het gezin op het gebied van cohesie vaak als individueel gericht, waar jongeren dat als gezamenlijk gericht beoordelen. Op het gebied van adaptatie ervaren ouders het gezin veelal als chaotisch, terwijl jongeren het gezin als flexibel ervaren. Behandelaars ervaren de gezinnen, evenals de ouders, vaak als individueel gericht en chaotisch. De gevonden scores wijken echter niet significant af van scores van gezinnen in de normale populatie.

De onderzochte gezinnen van 'kindmisbruikers' die gedwongen residentieel behandeld worden, wijken op een aantal punten af van gezinnen van jeugdigen die

Tabel 2. Afwijkingen gezinsstructuur ten opzichte van normale bevolking

		Ouders <i>n</i> = 15			χ^2	df	p	Jongere <i>n</i> = 26			p
		GDS	Verkregen	Verwacht				GDS	Verkregen	Verwacht	
Cohesie	los zand	20.0	15.0	2.502	3	.475	15.4	15.0	0.650	3	.885
	indiv. ger.	46.7	35.0				26.9	35.0			
	gez. ger.	33.3	35.0				34.6	35.0			
	kluwen	00.0	15.0				23.1	15.0			
Adaptatie	statisch	00.0	15.0	7.753	3	.051	11.5	15.0	2.725	3	.436
	gestruct.	06.7	35.0				23.1	35.0			
	flexibel	46.7	35.0				30.8	35.0			
	chaotisch	46.7	15.0				34.6	15.0			

* $p < .05$

** $p < .01$

andere vormen van delinquentie vertonen. De gezinnen van 'kindmisbruikers' hebben vaker een autochtone achtergrond en er is vaker sprake van een tweeouder gezin, waarbij de biologische moeder ook vrijwel altijd de verzorgende moeder is. Jongeren worden op seksueel vlak weinig geïnformeerd door hun ouders. Op sommige gebieden zelfs aanzienlijk minder. Ten opzichte van gezinnen van niet-delinquente jongeren valt vooral op dat ouders uit de onderzoeksgroep vooral disfunctionele kenmerken noemen zoals weinig mogelijkheden om binnen het gezin gevoelens en meningen openlijk en direct te uiten en weinig betrokkenheid van de gezinsleden op hun sociale omgeving. Jongeren uit de onderzoeksgroep geven daarentegen veel minder disfunctionele kenmerken aan. Ouders en behandelaars ervaren deze gezinnen veelal als chaotisch en individueel gericht, terwijl de mening van de jongeren hier van afwijkt. Onduidelijk is waar dit verschil in perceptie tussen volwassenen en jongeren mee te maken heeft. Wellicht gaat het hier om een verschil in referentiekader: jongeren kunnen in vergelijking met volwassenen minder goed hun gezin vergelijken met andere gezinnen.

De sterke kant van dit onderzoek is dat het onderzoek uitgebreide en nauwelijks eerder beschreven informatie geeft over kenmerken van gezinnen van residentieel behandelde kindmisbruikers. Het onderzoek kent ook beperkingen. Opgemerkt moet worden dat de analyse berust op een zeer kleine specifieke groep. Er is sprake van een vrij hoge non-respons, waardoor responsbias kan ontstaan. Daarnaast is er gebruik gemaakt van zelfrapportage. De resultaten betreffen dus subjectieve belevingen van de gezinsleden van hun gezinsklimaat en -structuur. Vragenlijsten om gezinsfunctioneren in beeld te brengen, bieden vervolgens wellicht een zwakke afspiegeling van de dynamische kenmerken van een gezin. Tenslotte moet opgemerkt worden dat de kenmerken die gevonden zijn niets zeggen over oorzaak of gevolg van zedendelicten gepleegd door jeugdige kindmisbruikers.

Dit exploratieve onderzoek van het specifieke subtype 'kindmisbruiker', die vanwege een hoog tot zeer hoog recidiverisico gedwongen residentiële behandeling ondergaat, biedt een eerste bescheiden aanzet om op systematische wijze informatie te verzamelen over deze gezinnen en geeft inzicht in waar deze gezinnen zelf problemen ervaren. Generalisatie van de gegevens is als gevolg van de kleine groep deelnemers en de hoge non-respons uiterst lastig. Onderzoek naar een grotere groep van deze gezinnen is wenselijk, waarbij vergelijkingen gemaakt kunnen worden met gezinnen van leeftijdsgenootmisbruikers en groepsdaders. Zodoende kan men beter onderbouwd tot een meer gedifferentieerde behandeling komen van de gezinnen van jeugdige zedendelinquenten.

Literatuur

- Borduin, C.M., & Schaeffer, C.M. (2001). *Multisystemic Treatment of Juvenile Sexual Offenders: A Progress Report*. The Haworth Press.
- Buurmeijer, F.A., & Hermans, P.C. (1988a). *Gezins dimensie schalen. Handleiding*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Daversa, M.T., & Knight, R.A. (2007). A structural examination of the predictors of sexual coercion against children in adolescent sexual offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 30, 1313-1333.
- De Graaf, H., Kruijer, H., van Acker, J., & Meijer, S. (2012). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Delft: Eburon.
- De Meyer, R.E., Kroes, G., & Veerman, J.W. (2005). *Scoringsschema Demografische Informatie (SDI). Handleiding, codeboek en formulieren voor versie 4.1*. Nijmegen: Praktikon.
- Evers, A., van Vliet-Mulder, J.C., & Groot, C. J. (2000). *Documentatie van Tests en Testresearch in Nederland*. Assen: van Gorcum.
- Hendriks, J. (2006). *Jeugdige zedendelinquenten. Een studie naar subtypen en recidive*. Utrecht: Forum Educatief.
- Hissel, S., Bijleveld, C., Hendriks, J., Jansen, B., & Collot d'Escury-Koenigs, A. (2006). Jeugdige zedendelinquenten; specialisten, generalisten en 'first offenders'. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 30, 215-225.
- Jansma, J.B.M., & Coole, R.L. de (1996). *GKSI Gezinsklimaatsschaal. Handleiding*. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V.
- Klai, T. (2004). *Intergenerationeel onderzoek naar de communicatie over seksualiteit. Een studie bij ouders en jongeren van 15 tot 21 jaar* (Proefschrift). Brussel: Vrije universiteit.
- Langemeijer, K., Pijnenburg, H.M., & Veerman, J.W. (1997a). *Standaardisatie van de gezinsdiagnostiek; een inventarisatie van Nederlandstalige gezinsdiagnostische instrumenten*. Nijmegen: Stichting De Waarden, afdeling Onderzoek en Ontwikkeling.
- Olson, D.H., Portner, J., & Lavee, Y. (1985). *FACESIII: Family adaptability and cohesion evaluation scales*. St. Paul: University of Minnesota.
- Righthand, S., & Welch, C. (2001). *Juveniles who have sexually offended*. Washington: OJJDP.
- Ronis, S.T., & Borduin, C.M. (2007). Individual, family, peer, and academic characteristics of male juvenile sexual offenders. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35, 153-163.
- Statline. Centraal Bureau voor de Statistiek. (2012). Maatschappelijke participatie; sociale contacten, kerkelijke gezindte. [Tabel]. Geraadpleegd op <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=S LNL&PA=60027ned&LA=NL>
- Van As, N.M.C. (1999). *Family functioning and child behavior problems* (Proefschrift). Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Van der Maas, J. (2010). *Diagnostiek van ouderfunctioneren. Een functioneel-contextueel Perspectief* (Proefschrift). Amsterdam: VU uitgeverij
- Van Rossum, J., & Steege, M. van der. (2009). *De behandeling aan PIJ-jongeren verstrekt. Onderzoek naar de problematiek, de benadering en de behandeling van PIJ-jongeren van justitiële jeugdinrichting De Heuvelrug, locatie Overberg*. Utrecht: NJI.
- Van Wijk, A. Ph. (2005). *Juvenile sex offenders and non-sex offenders. A comparative study* (Proefschrift). Wageningen: Ponsen & Looijen.
- Van Wijk, A. Ph., & Blokland, A.A.J. (1999). Dé jeugdige zedendelinquent bestaat niet. *Proces*, 5/6, 67-70.
- Van Wijk, A. Ph., Doreleijers, Th.A.H., & Bullens, R.A.R. (1999). Criminologie: van een interdisciplinaire benadering van criminaliteit. Een verkenning van jeugdige zedendelinquenten. In Bruinsma, G.J.N., Bunt, H.G. & Rovers, B. (Red.), *Vooruitzichten in de criminologie* (pp 159-177). Den Haag: SDU.
- Van Wijk, A., Schoenmakers, Y., & Kerkhof-van Holsteijn, N. (2012). Jeugdige zedendelinquenten: een review van de literatuur 2006-2010. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 31, 19-29.
- Van Wijk, A., Vermeiren, R., Loeber, R., 't Hart-Kerkhoffs, L., Doreleijers, T.,

& Bullens, R. (2006). Juvenile Sex Offenders Compared to Non-Sex Offenders: A Review of the Literature 1995-2005. *Trauma, Violence & Abuse*, 7, 227-243.

Summary

Are families of juvenile sex offenders complex? An explorative study of family characteristics of juvenile child abusers

The limited literature on families of juvenile sex offenders, mostly consisting of case studies, shows that these families are complex and dysfunctional. The areas in which the families dysfunction according to this literature, include sex education, family climate and family structure. Using a questionnaire package the present study maps background characteristics, sexual education, the family climate and family structure of 27 families of incarcerated juvenile sex offenders. Concerning family climate issues, parents assess the opportunity to express feelings or opinions, and the involvement of family members in their social environment as dysfunctional. The families differ in several characteristics

from the normal population. Opposed to normal families according to parents they differ regarding cohesion, monitoring, standards and social orientation and according to the juveniles they differ in terms of conflict, organization, standards and social orientation. They believe both that family members do not have a strong opinion on standards and have little involvement in their social surroundings. Contrary to what is expected from the literature, the family structure does not significantly differ from the normal population according to the family members, but opinions of parents and therapist on the one hand differ strikingly from opinions of juveniles on the other hand. This exploratory study provides a basis for a better documented and a more differentiated treatment of families of juvenile sex offenders, and provides insight into the kind of problems these Dutch families experience.

Keywords: juvenile sex offender, child abuser, family characteristics, family tangle, family functioning

Trefwoorden: jeugdige zedendelinquent, kindmisbruiker, gezinskenmerken, kluwengezin, gezinsfunctioneren

Oproep voor kandidaten voor de VAN EMDE-BOAS – VAN USSEL-PRIJS 2013

Binnenkort zal wederom de tweejaarlijkse Van Emde-Boas – Van Ussel-Prijs worden uitgereikt. De uitreiking van deze prijs is dit keer gekoppeld aan het NVVS-Jaarcongres dat op 7 februari 2014 plaatsvindt.

De VEBVU- prijs van de Nederlandse Wetenschappelijke Vereniging voor Seksuologie bestaat uit een bronzen kunstwerk, een geldbedrag en een uitnodiging om een voordracht te houden, waarin de laureaat bij voorkeur zijn/haar visie geeft op de ontwikkelingen in de seksuologie.

De prijs zal worden toegekend aan een vrouw of man, Nederlander of Vlaming, die zich gedurende een langere periode door een oorspronkelijke en/of vernieuwende werkwijze, dan wel door systematische aandacht voor bijzondere doelgroepen, heeft onderscheiden op het terrein van de seksualiteit in wetenschap, beroep of maatschappij. Het beroep kan omvatten: seksuologische hulpverlening, onderzoek, onderwijs, voorlichting of preventie.

De NVVS heeft een jury benoemd onder voorzitterschap van dr. Rik van Lunsen, laureaat van de afgelopen editie. Onder voorzitterschap van dr. Rik van Lunsen bestaat de jury dit jaar uit Stephanie Both, Willem-Jan Cuypers, Marianne Emmelkamp, Katy van den Hoek en Harry van der Wiel.

De jury nodigt iedereen uit om vóór **25 oktober 2013** namen van in aanmerking komende personen door te geven aan het secretariaat van de NVVS via info@nvvs.info. Het secretariaat zal alle voorgedragen namen na 25 oktober aan de voorzitter van de jury overdragen. Na het jury-overleg zal de jury haar keuze met argumentatie, ter akkoord bespreken met het bestuur van de NVVS. De namen van niet-geselecteerden worden niet openbaar gemaakt.

Correspondentie bij voorkeur per e-mail richten aan:

Merel Hartog
Secretariaat NVVS
Postbus 94
1520 AB Wormerveer
T: 075 - 647 63 74
F: 075 - 647 63 71
E: info@nvvs.info
W: www.nvvs.info